

DICTAMNVM.

Δίκτημονος. DICTAMNVM.

PSEVDODICTAMNVM.

CAP. XXXI.

DICTAMNVM, aliquibus sylvestre pulegium uocatur. Cretensis herba est, acris, læuis, pulegio similis, sed maioribus folijs, quæ tomento quodã, spissaq; lanugine pubescunt. Florem nullum, aut semen profert. Præstat omnia, quæ satium pulegium, sed efficacius multò: nam non potum modò, sed appositum quoque, aut suffitum, defunctos partus eijcit. Produnt in Creta capras sagittis percussas, huius herbæ pastu eas excutere. Purgandi uim habet succus illitus, aut cum polenta tribetur: siquidem ipsum imminuit. Metunt æstate, & autumno. Radix eius gustu calfacit: partus accelerat. Succus cum uino potus, contra serpentium morsus præsidio est. Tanta herbæ facultas est, ut olfacta abigat bestias, quæ ueneno ictu sæuiant, appensaque contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & uenenatis moribus infusus succus, præsentaneo est remedio, si etiam ab instillatione statim in potu assumatur.

Ψευδοδίκτημονος. PSEVDODICTAMNVM.

CAP. XXXII.

QVOD Pseudodictamnium uocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile: sed minus, quàm illud acre. Eisdem effectus præbet, sed ineffacius multò.

Δίκτημονος ἄλλου. DICTAMNVM ALTERVM.

CAP. XXXIII.

DEFERTVR à Creta alterum dictamni genus, folijs sisymbrij, ramis maioribus: in quibus flores sylvestris origani, nigri, molles. Odor foliorum inter sisymbrium, & saluiam, iucundissimus. Efficax ad eadem, sed minus nares ferit. Miscetur emplastris, & medicaminibus, quæ aduersus serpentium iniurias confinguntur, theriaca uocant.

DICTAM

DICTAMNUM legitimum, ac probatissimum in Creta insula tantum gignitur: neque tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat provenit, ut author est Theophrastus. qui lib. IX. cap. XXVI. de plantarum historia Dictamnium posteritatis memorie prodidit, his uerbis. Dictamnium Cretæ insule proprium est, ui mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimum pollet. Folio pulegio simile constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Vsus foliorum, non ramorum, nec fructus est: ualent enim ad multa, & præcipue ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facile posse parere faciunt, aut certe dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum est, eumq; capræ depascunt capesfendæ causa uoluptatis. Quod etiam de telis fertur, uerum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas dictamno deuorato telum eijcere. Dictamnium tale est, uiresq; eiusmodi possidet. Falsum dictamnium folio quidem simile constat, sed ramulis minus, & uiribus longè inferius. quoniam enim eisdem in rebus proficit; tamen multò deterius, atq; debilius. Vis dictamni in ore percipi continuo potest: excalfacit enim ex paulo uehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cum expirauerit. Non desunt, qui naturã Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment. Sed quod locis lætioribus exeat, degenerare, falsumq; cognominari, sicuti etiam alijs pluribus euenit, ut uiribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnium enim asperum solum uehementer amare inquitunt. Est etiam aliud Dictamnium ueluti æquiuocè appellatum: nec enim speciem, nec uim habet eandem. quippe quod folio simili slymbrio constet, & ramis condatur maioribus. Vsus item, & uis non eisdem conueniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Cretæ insule dicitur. hæc Theophrastus. Ceterum ut etati quoque nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consueuimus, non diu quidè est, quod ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnium adferri cœptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, uir non solum ingenio & doctrina celebris; sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. VI. epist. III. inquit. Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficiamus. Sed certè (ut ingenue fatear) nescio, qua auctoritate, uel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnium nec florem, nec semen proferre, cum id, quod è Creta ad nos aduehitur, unã cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur. nisi dicamus hunc locum deprauatum esse, ut fermè suspicor. Quod autem fructum ferat Cretense Dictamnium, & ex consequenti etiam florem, uidetur supra declarasse Theophrastus, cum dixit. Vsus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscure à Damocrate explicatum est, ut in Galeno legitur lib. V. de compositione medicamentorum per genera, cap. X. in emplastro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum dictamno Cretico florem assignauit in illis Græcis uersibus, quos solutis uerbis sic uertimus. His quoque omnibus addito dictamni herbæ læuis sicæ florem habentis drachmas uiginti. Hoc idem etiam credimus

Dictamni cõsideratio.

30 Virgilium carminibus expressisse lib. XII. suæ Aeneidis, ubi ita cecinit.

Hic Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnium genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo uolucres hæfere sagittæ.

Dictamnium fert flores.

Plinio Dictamnium non modò flore, & fructu caret; sed etiam caule. quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Pseudodictamnium porrò hodie paucis (ut arbitror) notum, Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso, albicanteq;: cui folia è caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium medio flores purpurei prodeunt, marubij, uel melyssophylli modo, sapore pulegij, minus tamen acri. Vulgare autem Dictamnium, album uulgò cognominatum, quod folio fraxineo, floribus odore fragrantibus, citreis æmulis, radice alba, hircinum uirus olente, & amara provenit, nullis prorsus notis aliquod Cretensis dictamni genus representat. Viribus tamen quàm plurimis, præsertimq; antidotis conficiendis, summo opere commendatur. Quo fit, ut non satis admirari possim, quod ueteres rei herbariæ peritissimi, huius insignis plantæ nusquam, quod sciam, meminerint. De eius historia, ac uiribus libro primo latius disseruimus. quare nunc ea repetere superuacuum esse duximus. Dictamni, ac falsi Dictamni uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Dictamnium tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod uocant pseudodictamnium, ad omnia imbecillius dictamno est. Quæ herba Græcè δίκταμνος, Latine quoque Dictamnium appellatur: Arabicè, Meseatremesir, Alnegem araba, siue Bari: Italicè, Dittamo: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, Dittamo, & Dittamo real. Quod uerò Græci λευκὸν δόδικταμνον, Latini item Pseudodictamnium, & falsum Dictamnium dicunt: Itali, Falso Dittamo.

Pseudodictamnium.

Vulgare dictamnium.

Dictamni uires ex Galeno.

Nomina.

† Hic locus illi prorsus est similis, qui in uulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani. Idcirco in hoc similiter, atq; in illo adnotauimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoq; erit utriusque loci ratio, qua uterque suæ, ut spero, integritati restituitur. Et quoniam superuacuum esset ea referre, quæ alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantum quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem deprauata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet. ὄντε δὲ ἄνθος, ὄντε καὶ πρὸς φέρεσι. At illa, quam nos ueram putamus, erit. ὄντε δὲ ἄνθος, ὄντε καὶ πρὸς φέρεσι. quæ uerba ita Latine reddemus. Neq; uerò flos, neq; semen confert. Ex hac castigatione illud facile fiet, quod Dioscorides auctor grauiissimus non solum erroris suspitione non condemnabitur, sed etiam maxime commendabitur, quod ea scriptis tradiderit, quæ cum alijs ueteribus conueniunt.

SALVIA MAIOR.

SALVIA MINOR.

Ελελίσφακον. SALVIA.

CAP. XXXIIII.

SALVIA, siue elelisphacon, frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, & canas folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi uestium scabritiem referant, hirsuta, subalbida, perquam iucundo odore, sed graui: semen summis in caulibus syluestri hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumque potum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ icibus auxiliatur. Capillos denigrat, vulnenum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaque, si eorum decocto cum uino soueantur.

Saluie consideratio.

ADEO est uulgaris notitiæ Saluia hortensis, ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Saluia syluestris, quæ in campestribus, asperis, incultis, & montibus prouenit folijs domesticæ similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo fit, ut longe aberrent, qui pro syluestre Saluia, agrestem Sclaream sic uocatam usurpant, quam seplasiarj Centrum galli, & Galliticum etiam appellant. Verùm animaduertendum est, quòd illa, quam syluestrem appello, ea sanè non est, quæ in Hispaniæ campestribus, et asperis locis, ac in Massiliensi agro unà cum nostrate nardo, & lauendula frequentissima nascitur. Quandoquidem hæc non syluestris Saluia est, sed ea ipsa, quam domesticam uocant: nam quæ in hortis habetur alia non est, quam campestris in hortos translata. Ideoq; nõ scribit Dioscorides, Saluiã in hortis nasci, sed in asperis tantum locis. Cæterum Theophrasto duæ Saluiæ produntur genera lib. v. cap. 11. de plant. histor. ubi sic inquit. Sphacelus, et Saluia inter sese distant, quasi alterũ urbanum, alterũ genus syluestre dixeris. Sphacelo foliũ leuius, contractius, minusq; squaleus: saluie scabrius. hæc ille. Porro genera hæc Saluiæ, quæ à Theophrasto redduntur, in Italia quoq; in hortis quàm plurimis inueniuntur: in eaq; sum sententia, ut existimem sphacelum marem esse, saluiam uerò sceminam. In Creta, ac etiam in quibusdã Apuliæ, et Calabriæ locis Saluia in cacumine gignit tubercula quædã, gallarũ instar, subalbida: quorum aliã sibi copiam fecit Ioannes Baptista Rhannusius Illustris. Senatus Veneti secretarius, uir moribus, ac doctrina præclarus: is enim (quæ sua est humanitas) cum ea ex Creta sibi allata essent, mihi uidentia tradidit.

Plinij lapsus. Saluie uires ex Galeno, & Aëtio.

Saluiam Græci elelisphacon uocant. Vnde factum esse puto, ut Plinius lib. xxi. cap. xxv. uocabulorũ cognatione deceptus, quod Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore elelisphacon lentis speciem esse. Saluia, Galeno lib. vi. simp. medic. teste, temperamento est euidenter excalfaciente, ac leuiter adstringente. De eius uiribus copiosius differuit Aëtius, sic scribens. Saluia manifestè calefacit, & leniter adstringit. Tradunt quidam, suffitã saluiam

tuam menses immoderate fluentes, & omnino muliebri profluuium compescere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam pregnantes mulieres, si fluidae, laxaeque fuerint, utilissime comedere prodidit: continet enim conceptum, uitalemque reddit. Ac si succi huius heminam cum modico sale, quarto a secubitu die, mulier potauerit, deinde uiro miscetur, procul dubio concipiet. Auit in Copto Aegypti post seueras pestilentias, ab his qui superfuerunt, ad cum succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimosque inde productos fetus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi saluae cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & sanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulae in hunc modum parantur. Sumito spicae nardi, gingiberis, sing. drachmas duas: seminis saluae assati, triti, & cribrati drach. octo: piperis longi drach. duodecim, & cum succo saluae pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemque modo in uespere, ac postea aquae purae quippiam propinato. Salua Latinis dicta, Graecis ἑλελίσφακος nominatur:

Nomina.

10 Mauritanis, Aelifacos, seu Elifacos: Italis, Salua: Germanis, Salbey: Hispanis, Salua, et Salua: Gallis, Saulgs.

MENTHA.

MENTHA ALTERA.

Ἡ δ' ὄσμος. MENTHA.

CAP. XXXV.

MENTHA cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atque exiccandi uim habet. Sistit sanguinem, potio ex aceto succo: tineas in ventre teretes enecat: uenerem stimulat. Singultus, vomitiones, cholerasque sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut lacte turgent, compescit: cum sale canum moribus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit: 50 vuluae ante coitum admota conceptioni resistit: linguae scabritiem confrieta laeuigat. Lac coire, densarique in caseum non patitur, si folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Syluestris mentha, Latini menthastrum uocant, hirsutius est folio, & prorsus maiore, quam sisymbrij, grauiori odore. quare minus ad sanorum usus expetitur.

MENTHA cum hortensis, tum etiam syluestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes uulgo Menthastrum appellant, adeo omnibus uulgaris, notaque est, ut sine uitio eius delineationem silentio praetermitti posse putauerim. Et quamuis plures, quam hic scribat Dioscorides, in hortis sint Menthae species (una enim breuioribus, & crispioribus constat folijs, alia rubenti caule, & flore, alia uero albicante) huiusmodi tamen specierum differentiae non sunt, meo iudicio, plurimi faciende. Viuax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantum sata, tam restibili fertilitate durat, ut uix in posterum extirpari possit, quin renascatur. Veneris uoluptatibus Mentha commendata est: 61

Menthae consideratio.

et si

Menthæ ui-
res ex Gal.

MENTHASTRUM.

Menthæ græ-
cæ mentio.

MENTHA GRECA.

Nomina.

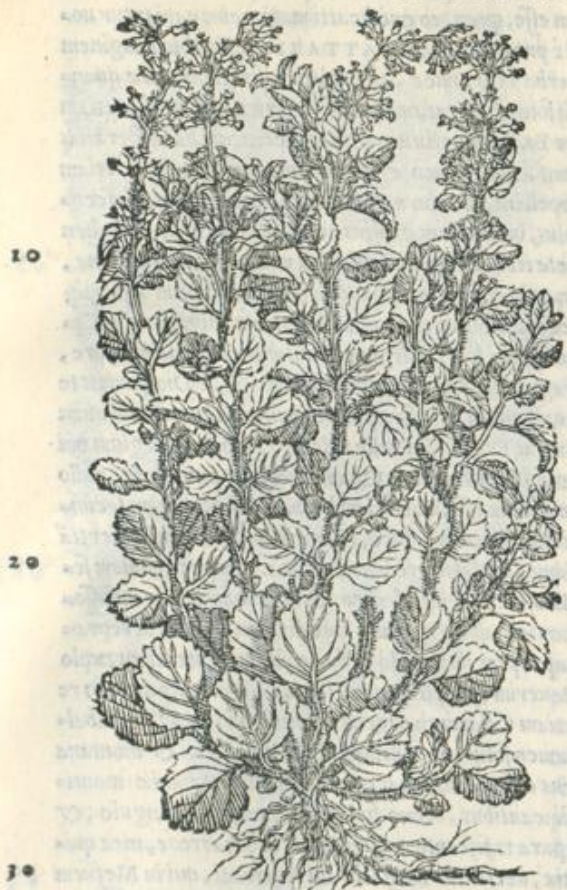
etsi Plinius non sine errore lib. x x. cap. xiiii. planè contra-
rium scriptis tradiderit. Huius menthæ facultatis causam scitè
reddidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi de
ea ijs differit uerbis. Hediosmos, alij uerò münthen odoratam nun-
cupant. Est enim & alia quædam münthe non odorata, quam ca-
laminthen uocant. Vtraq; gustu acris, & facultate calida est, ex
tertio ordine excalfacientium. Infirmior tamen est mentha odo-
rata, quàm calamintha, & minus excalfacit. Vt enim in uniuersum
dicam, hæc ceu syluestris quædam est, illa ceu domestica.
Quamobrem sanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem,
mediocriter item ad uenerem excitat. Id quod omnibus commu-
ne est, quæ humiditatem semicoctam, & statuosam continent. Ob
talem ipsius herbæ temperaturam in abscessibus ea quidam cum
polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas,
propterea quòd ualentius eum excalfaciat, tum desiccat, quàm id
genus poscant. Habet uerò etiam quiddam amarum in se, & acer-
bum: & amaro quidem lumbricos interficit; acerbitate uerò si
cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimat.
Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium. hæc Gale-
nus. Verùm animaduertendum est, hoc loco Galenum per sylue-
strem Mentham non intellexisse legitimam Calamintham, quòd is
de odorata Calamintha (ut sequenti capite dicturi sumus) initio
septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè
tractauerit. Ex quo facile conijcere licet, Galenum in hoc non
suam, & ueram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græ-
ci uulgi, qui syluestrem mentham calaminthæ nomine appellare
consueuerit: id quod etiam Galeni locutio confirmare uidetur.

Ceterum est & herba passim in hortis crescens, folio saluæ lon-
giore, latioreq; betonicæ æmulo, in uiridi albicante: caulibus
cubitalibus, & aliquando maioribus: in quorum cacumine flores
exerunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in uni-
uersum anara est, subadstringens, & grauius odorata. Gori-
tiensibus hæc uulgò uocatur MENTHA græca: in Hetruria uerò
Salua romana, quòd potius folijs saluiam referat, quàm mentham:
quin & herbam diuæ Mariæ nominant. Sunt etiam, qui Lassulatã
appellent: sed unde apud hos id sibi nomen ascriuerit, nescio, ipsi
dicant. Porro Valerius Cordus in suo dispensatorio, in unguento
Marciati magno, duas profert Menthas, nempe crispam, & Sara-
cenicam: pro Saracenicam autè mentha hanc, de qua præsens men-
tio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobatur
auctoritate, uel ratione, eius quidem sententiæ ad stipulari nõ tutum
esse arbitror: præsertim cum Nicolaus nuper à Fuchsiò Latinus
factus, nullam huiusce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, sed
rubeam, & agrestis tantum. Id quod facile nobis indicat, ut liberè
dicamus, Cordi dispensatoriũ quàm plurimis scaterere mendis. quip-
pe quòd non omnes medicamentorum descriptiones ex bonorum
authorum fonte hauserit. Plantam hanc (ut ipse scribit) Germani
uocant Vnser frauen münz, id est, mentham sanctæ Mariæ. Verùm
Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diuersam ostēdit.
Qui uerò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores
iudices erunt. quanquam si Hetruscis Germanicæ, uel Germanicis
Hetrusca nomina respondent, Cordo potius (quantum ad uocabu-
lum spectat) quàm Fuchsiò accesserim, quòd, ut modò diximus, her-
bam diuæ Mariæ eã uocent in Hetruria. Huius epotus succus alui-
tineas, & lumbricos enecat: frigido utero subuenit. Ventriculum
roborat, tam haustus, quàm illitus, & uomitiones compescit. To-
ta planta tam substratu, quàm suffitu serpentes fugat, & eorum
uenenis resistit. quin & infarctus expedit, & capiti robur addit.
Ea Græcis uò θόσμος, Latinis, pariter & Italis Mentha uocatur:
Arabibus, Nabanaba: Germanis, Muntz: Hispanis, Hierua
buena, & ortelana: Gallis, Mente.

Καλα

CALAMINTHA MONTANA.

CALAMINTHA ALTERA.

Καλαμίνθη. CALAMINTHA.

CAP. XXXVI.

EX CALAMINTHAE generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: surculos, & caules angulosos, purpureum florem. Altera pulegio similis est, sed maior: quam sylvestre pulegium ideo appellantur, quòd odore ipsum æmuletur. nepetam Latini vocitant. Tertia menthastrò cognata est, folijs oblongioribus, caule & ramis maioribus, quàm superiora, sed uiribus inefficacior. Omnium folia gustu impensè feruentia, & acria: radix superuacua. Nascitur in campestribus, asperis, & aquosis. Potu, aut illitu demorsis à serpente opitulatur. Decoctum potu menses, & urinas expellit: ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, cholericis, horroribusque auxiliatur: regium morbum expurgat. Præsumpta in vino venenis resistit: tineas, cæterasque interaneorum animalia cum sale, & melle pota, enecat: nec secus cocta, crudave, si teratur. Elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis ebibatur. Folia detrita, si in vellere subijciantur, menses extrahunt, & partus enecant: accensa, aut substrata, serpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt, in vino cocta, & illita: fugillata tollunt. Calamintha ischiadicis imponitur, vt ex alto humores euocet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

CALAMINTHA officinis Calamentum dicitur, cuius tres numerantur species. Sed eius frequentior est usus, quæ Latine Nepeta uocatur, secundo loco hic à Dioscoride tradita. Nomen hæc apud Hetruscos in hunc usque diem retinet: siquidem nostrates eam, corrupto tamen nomine, uulgo appellant Nipotella. Cæterum

Calaminthæ considerauo.

Brafauoli error.

Ceterum hac in re Brafauolus (pace eius dixerim) aperte hallucinari deprehenditur, quod pro certo existimet Calamintham secundo loco à Dioscoride descriptam illam herbam esse, quam, eo quod catti magna eius capiuntur uoluptate, Gattaria quidam uulgò nominant. Error hinc manifeste proditur, quod GATTARIA, cuius hic imaginem

HERBA GATTA.

Ruellij erratum.

Monachorū lapsus.

Calaminthæ uices ex Gal.

Nomina.

damus, sit herba folijs urticæ, aut apiastro similibus, quæ quantum à pulegij folijs dissideat, non modò ceteris notis; uerum etiam odore, in quo Brafauolus nititur, ij dijudicent, qui has differentias rectius norunt. Sunt tamen è uulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortasse secutus Brafauolus, quam plantæ ipsius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioscoridi nil aliud inquam, mea opinione, fuerit, quam uulgaris calamintha, qua officinæ utuntur, quamq; nos uulgò uocamus Nipotella. quandoquidem uulgaris usus Calamintha, non modò folijs pulegium æmulatur; sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam syluestre pulegium uocata fuerit: nõ enim odore tantum (ut Brafauolus uelle uidetur) Nepeta pulegium imitatur; sed & folijs, & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto exist mandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neq; etiam putandum, eandem tertiam esse, quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides menthastro similem, non autem melisso-phylo, aut urticæ, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria representat. Quapropter non modò ea de causa eius sententiam explodendam putauerim; sed etiam quòd sepius ipse in locis aquosis repererim tertiam Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen folijs, ac gustu acriori. Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis uallis Ananie montibus, folijs albicanibus, ocimo similibus, caule quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quamquam in hoc errore, mea quidem sententia, uersantur Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanã hanc Calamintham legitimam esse Nepetam. Calaminthæ meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Calamintha essentia est tenui, & calida, sicq; temperie, ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palam calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori adiuuentibus extrinsecus imposita, primum quidem ualde excoalfacit, & mordicat, cutemq; laniat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuo excoalfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum excoalfacit. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò uerò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trabit enim quæ in profundo herent ad superficiem externam, totumq; adeò articulum excoalfacit, cutemq; non obscure adurit, mensesq; tum epota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephantiorum remedium, non eo tantum, quòd strenuè tenues humores digerat; uerum etiam quia extenuet, & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in uino coctam cataplasmatibus modo imponere uiridem magis, quam siccam præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cum sit ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; faciliè ex alto ad sese circumiacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Ceterum quæ illi inest amaritas, plane exigua est: uerum ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirum cum coniuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus eius aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit, & eijcit. Igitur incidendi quidè ei uis adest, propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi uerò propter unicam amaritudinem. Itaq; asthmaticis ob omnia antè dicta prodest: ictericis uerò, siue regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia, & expurgantia in iccinore prouenientes obstructions. Ad omnia iam dicta efficacior est montana. Καλαμίνθη herba sic Græcè, ut etiam Calamintha Latine dicitur: Arabicè, Calamentum: Italicè, Calamintha, & Calamento: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, la Neuada: Gallicè, Poulliot sauuage.

Evmos.

THYMVM ab omnibus cognoscitur, furculosus frutex, exilibus folijs, multis, & angustis circumdatus: capitulis in cacumine, flore purpurascete refertis. Gracili solo, & petroso provenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per aluum detrahat. Decocti ius prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menses, partus, & secundas pellit: vrinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissoluit. verrucas thymi colorem reddentes, pensilesque tollit. Ischiadicis cum uino, & polenta impositum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquam utile pro condimento, duntaxat ad usum eorum, qui recte ualent.

THYMVM duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia, ubi de eo disseruit his uerbis. Quin & thymum candidum, nigrumque reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æstiuum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarum constare affirmant, an probe melletur, nec ne. Etenim si aliter desloruerit, mellatio minus probe succedit. Destruatur, peritque flos, si imber inceperit. Semen secundum satyriæ, atque etiam magis origani manifestò sentitur: thymi uerò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum. hæc Theophrastus. Cæterum nunc thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est, quod è Creta insula, aliisque nonnullis Græciæ locis aduchitur. Vnius tantum thymi, minoris uidelicet, meminit hic

Thymi historia.

is m...
...
...

...

Thymi uires ex Galeno, & Aëtio.

Nomina.

...

Dioscorides. Verum cum in libro quarto in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriore, satyriæ simili, haud dubie ostendit se non secus ac Theophrastum, duo Thymi genera obseruasse. Vnum, quod mittit furculos complures exilibus folijs, angustis, & numerosis circumdatus: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignosius, fruticosius, ac durius, satyriæ simile. Thymo hoc duriore passim ferè scatet Goritienis ager, eius præcipue colles: in eoque (ut libro quarto suo loco dicitur) legitimum epithymum oritur. Thymi meminit Galenus lib. V. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam, & menses ciet, foetum euellit, & uiscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo, & exiccando in tertio ordine statuendum est. Præter has autem à Galeno descriptas, alias quoque Thymo uires reddidit Aëtius sermone primo, sic inquit. Hæc uerò experimentis de Thymo cõperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosque humores, atque acrem saniem euacuat: facit & ad uesicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborum contumaciamque dolorem, lateris, & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam aduersus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremo ad tumefactos testes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verum ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemque gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis θυμός, Latinis item Thymus, & Thymum appellatur: Mauritanis, Hæc: Italis, Thimo: Germanis, Romischer quendel, et Vuelscher quendel: Hispanis, Tomilho salsero: Gallis, Thym, seu Mariolaine d'Angleterre.

SATVREIA triualis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: desert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest, quæ thymum, si modo consimili sumptitetur. Aptus sanis usus. Est etiãnum quædam satyria, syluestri prorsus minor. quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

THYMBRA

Thymbræ cõsideratio.

SATVREIA.

Thymbræ uires ex Paulo.

Nomina.

THYMBRA Græcis dicta, & Satureia, Cunilaq; Latinis, nobis in Hetruria, corrupto à Cunila nomine, uulgò uocatur Coniella. In alijs tamen plerisq; Italiae locis, quòd à Satureia uocem corrumpere maluerint, appellatur uulgò Sauoreggia. Non desunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis frere modo gustui representat, eam uulgò Peuerella, quasi Piperellā nominent.

Thymbræ duo inueniuntur genera, satiuum, & syluestre, quod & gustu acrius, & odore fragrantius est, in campestribus, & sabulosis proueniens. Ideoq; Columella minimè damnandus uidetur, quòd Thymbram à Satureia discreuerit: quandoquidem is optime nouerat hortensem, ac syluestrem Cunilam reperiri. quod & Plinius satis notasse deprehenditur. Ex quo facile intelligi potest, Columellam syluestrem, thymbram nuncupasse, hortensem uerò Satureiam. Sed quæ sit Thymbra illa, quam Dioscorides syluestri generi assignauit, & spicam ferre prodidit floribus plenā, coloris uiridis, nondum satis mihi constat. neq; enim hæcenus mihi contigit plantam syluestrem aut satiuam uidere, quæ illi planè respondeat. Quamobrem non alterius imaginem exhibere potuimus, quàm illius cunilæ, quæ passim in nostris hortis nascitur: & hæc est (ut equidem opinor) satureia, cuius à Columella fit mentio. Cæterum quòd in simplicium censu usquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus uerò eius mentionem fecit libro VII. ubi de utraque specie ijs paucis differit. Thymbra syluestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est, sed ad ciborum usum gratior, & accommodatior. Quæ herba θυμύβρα Græcè, Thymbra, Cunila, & Satureia Latine uocatur: Arabicè, Sabater, seu Shatar: Italicè, Thimbra, Coniella, Sauoreggia, & Peuerella: Germanicè, Kinel, Zuuibel hysop, & Saturey: Hispanicè, Segurelba: Gallicè, Sauoreic, Sarriette, & Satrea.

Ερπυλλος. SERPYLLVM.

CAP. XXXIX.

Serpylli cõsideratio.

SERPYPYLLVM duorum generum est. Hortense odore sampsuchum imitatur, atque in coronas addi solet. cui à serpendo nomen inditum est: quoniam si quæ ius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia, & ramulos origani habet, sed candidiores. in macerijis multò procerius assurgit. Syluestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem crescit, ramulos edens tenues, furculosos, folijs refertos longioribus, quàm rutæ, & durioribus, angustis. Flores iucundè olent, gustanti acres. Radicis nullus usus. Nascitur in petris, fatiuo efficacius, atque magis exalfaciens, & ad medendi usum aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, vulsis, & iecinoris inflammationibus auxiliatur: & aduersus serpentes potu, illitue prodest. capitis dolores mulcet coctum, adiecto rosa ceo, & madefactum in aceto: maximè uerò phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

SERPYPYLLVM hortense in Hetruria haud negligitur, sed in hortis feritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioscorides inquit) in coronamenta additur. Syluestre duorum est generum: unum flore candido, odore citrei mali: alterum uerò flore purpureo, gustu perquam acri, satureiæ simili. Vtrunq; copiosissimè nascitur apud Goritienses Saluatino monte, quo mihi hæcenus letius nusquam uidere contigit, nec itè odoratius. Serpyllum à Theophrasto, cui hortense nil aliud esse censeo, quàm syluestre in hortis satum, describitur lib. VI. cap. VII. de plantarum historia, ubi de eo differit ijs uerbis. Serpylli syluestre

ALPH. VIII.

sylvestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus ferunt, ut apud Sycionem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios uero, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo scatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere ualeat, nactum scilicet adnuculum, aut iuxta sepes aliquas satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus, tum saturiatum quoddam, atque uehementissimum: tum gratum odore, molliusque comperiri. Tempus ferendi plurimum autumnus: hoc enim primum ferere nimirum properant. haecenus Theophrastus. Ex cuius etiam uerbis satis perspicue colligi potest, duo esse sylvestris Serpylli genera. Quare etsi palam unius tantum generis mentionem fecerit Dioscorides; duorum tamen obscure meminisse potuit, cum inquit. Sylvestre, zygis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantum sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sane necessarium non erat addere zygis cognomen differentiae causa. Satinum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaracimodo, quemadmodum sylvestris altera species, quae malum citreum olet. Proinde scite Plinius lib. xx. cap. xxii. ita de eo memoriae prodidit. Serpyllum a serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit, in petris maxime. Satium non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Serpyllum usque adeo excalfacit, ut & menses, & urinas moueat. est autem et gustu admodum acre. Eius nomen Graecum, ἐρπυλλος: Latinum, Serpyllum: Arabicum, Hemen: Italicum, Serpyllo: Germanicum, Quendel, & Huener koel: Hispanicum, Serpollio, & Serpan: Gallicum, Serpoulet.

Serpylli uires ex Galeno.
Nomina.

Σάμψυχον.

SAMP SVCHVM.

CAP. XL.

SAMP SVCHVM in Cypro, & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum uendicauit Aegyptium. Amaracum gens Sicula, & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: folijs eius calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis, & rotundis. suauissimum odorem spirat: ideo coronis inferitur. Vis eius excalfaciens. Succus decocti potus, conuenit incipientibus hydropicis, & ijs quos urinae difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia, fugillata tollunt: mentes subdita in pello trahunt: contra scorpionis ictum ex aceto, & sale illinuntur: luxatis, tumoribusque cerato excepta, imponuntur: aduersus oculorum inflammationes, cum polline polentæ, illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

CUM superius libro primo in Sampsuchini unguenti commendatione, Sampsuchum, & Amaracum idem esse latius ostenderit, etsi Galenus, & Paulus diuersis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere superuacaneum duxit: quod ea huc facile transferre possint ij, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hetruscis uulgo appellatur Persa, quod forte illis è Persa fuerit allatum: cæteris uero inibi Maiorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus iniuit gratiam sui odoris iucunditate, ut nulle ferè reperiantur, quæ suis in hortis, aut scissilibus uasis Amaracum non serant, uel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maioranae sibi nomen adinuenisse, quod maiori cura, ac diligentia seratur, colaturque, quam cæteræ plantæ. Neque id ea solium ratione, quod, ut

Sampsuchi compositio.

Sampsuchi uires ex Gal.

Nomina.

paulò antè diximus, odore perquam iucundo commendetur; sed quod etiam perpetua uireat coma. Sampsuchi meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccet enim, & excalfacit ordine tertio. Id Graecis Σάμψυχον, & ἀμαράκων, Latinis quoque Sampsuchum, Amaracus, & Maiorana uocatur: Arabibus, Merzenius, seu Morsangius: Italis, Maiorana, & Persa: Germanis, Meyeron, Maiorana, & Meyram: Hispanis, Maiorana: Gallis, Marone, & Mariolaine.

Μελίλωτος.

MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA.

CAP. XL I.

SERTVLA campana laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color uicinus est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum languescente, odore infirmo. Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, praesertim quæ in oculis, vul-

K ua,